

Politisk organisationsform i ett informationssamhälle

Kan globaliseringsrörelsen lära från näringslivet?

Abstract

I denna uppsats behandlas ämnet politisk organisering. Frågorna som tas upp är huruvida globaliseringsrörelsen bör organisera sig i partier eller agera utomparlamentariskt i sociala rörelser och om deliberation är ett effektivt påverkansmedel för att förändra de institutioner de vänder sig emot. Utifrån en teoretisk diskussion om hur företag de senaste decennierna omorganiserats som en följd av bland annat 60- och 70-talens uppror och framstegen inom digital informationsteknologi samt debattmaterial från globaliseringsrörelsen diskuteras frågorna.

Uppsatsens resultat är att den mest effektiva organisationsformen i dagens läge är nätverk av sociala rörelser. Deliberation framstår inte som särdeles effektivt kanske främst på grund av att det skulle innebära att rörelserna tvingas anpassa sig och bli mer lika de hierarkiska institutioner de vill förändra.

Nyckelord: globaliseringsrörelsen, social rörelse, parti, nätverk, World social forum

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
2	Metod	2
2.1	Globaliseringsrörelsen.....	2
2.2	Material	3
2.2.1	Argumentationsanalys	3
2.3	Teorival och avgränsning	4
2.4	Frågeställning	5
2.5	Syfte	5
3	Informationaliseringen	6
3.1	Informationsrevolution?.....	6
3.2	Produktionen omorganiseras	7
3.3	Fordism.....	7
3.4	Post-fordism?	8
3.4.1	Toyotism.....	9
3.4.2	Tjänsteekonomi	9
3.4.3	Nätverksorganisation, ett makroperspektiv.....	11
3.4.4	Nätverksorganisation, ett mikroperspektiv	12
3.4.5	Industrialisering utav tjänsterna?	13
3.4.6	Sammanfattning	14
4	Partier, nätverk och ny international	16
4.1	Mot en ny international	16
4.2	Mot en ny anarkism.....	17
4.3	Nätverk av sociala rörelser	18
5	Analys	20
5.1	Partier	20
5.2	Organisering efter anarkistiska principer	21
5.3	Nätverk.....	21
5.4	Slutsatser	22

6	Referenser.....	24
----------	------------------------	-----------

1 Inledning

I samband med Sovjetunionens kollaps 1989 hoppades somliga intellektuella på ett uppsving för demokratiska socialistpartier (Laclau & Mouffe, 2001, s xiv). Istället blev hela 90-talet en nyliberalismens triumfmarsch. Socialistpartier ”moderniserades” och drog sig mot den politiska mitten. Det talades om att höger-vänsterskalan inom politiken inte längre var relevant.

Sociologen Anthony Giddens är en utav dem som kanske starkast argumenterat för upplösningen av gränsdragningen mellan höger och vänster och han har haft en trogen följeslagare bland annat i Tony Blair (Gustavsson, 2004, s 97). Giddens menar, enligt Gustavsson (2004, s 107) att socialistiska partier måste förnyas och med förnyelse menas att kapitalismen som ekonomiskt system måste accepteras tillsammans med dagens globalisering och parlamentariska demokrati.

Det verkade under större delen av 90-talet som om Fukuyamas tes angående den liberala och kapitalistiska demokratins seger över andra styrelseformer hade förverkligats och därmed utgjorde historiens slut (Gustavsson, 2004, s 37).

Under samma tid råkade de stora politiska partierna i vanrykte. Det uttrycks skämtsamt att det mest framgångsrika partiet, åtminstone räknat i tillväxt, för tillfället är soffliggarnas parti (Beck, 1995, s 189f). Som god tvåa i tillväxtligan, i Europa, hamnade högerpopulistiska och ibland direkt främlingsfientliga partier.

I Seattle 1999 bryter det dock ut våldsamma och omfattande protester mot ett möte i Världshandelsorganisationens regi. Globaliseringsrörelsen träder på allvar fram ur kulisserna i protest mot rådande nyliberala världsordning. Dessa protester skulle kunna tolkas som en symbol för historiens återuppvaknande.

Givet att det i denna rörelse pågår en debatt angående partiers deltagande/icke deltagande vill jag undersöka vilket alternativ som framstår som mest effektivt i dagens läge? Det jag vill utröna är vilken form globaliseringsrörelsen bör anta för att bäst kunna åstadkomma sina mål. Utifrån min teoretiska diskussion och i samband med att denna fråga besvaras är målsättningen att ge riktlinjer för hur denna rörelses förhållningssätt gentemot befintliga politiska institutioner bör se ut.

2 Metod

Under denna rubrik kommer jag att motivera mitt empiriska material med vilket jag strukturerar debatten angående partiets vara eller icke vara inom rörelsen.

Vidare vill jag motivera mina teorier och mitt upplägg på uppsatsen samt utveckla min frågeställning och ange syftet med att försöka besvara den.

Slutligen vill jag passa på att försöka definiera den globala rättviserörelsen där jag gör ett försök att skissera vad den är respektive inte är innan själva arbetet tar sin början. Detta för att klargöra vad det är som studeras.

2.1 Globaliseringsrörelsen

Det finns onekligen flera tillvägagångssätt att försöka definiera denna rörelse. Jag skall här kort ge en definition av vad jag menar när jag använder uttrycket globaliseringsrörelsen.

Med globaliseringsrörelsen avses att de demonstrationer som har ägt rum i samband med toppmöten bland annat i Seattle, Prag, Göteborg, Genua och antikrigsdemonstrationerna i februari 2003 kan ses som delar utav en helhet.

Denna helhet konstitueras inte enbart av diverse demonstrationer utan globaliseringsrörelsen har också skapat egna mötesplatser som World social forum och en mängd regionala och lokala forum där de möts och genomför diskussioner, seminarier och workshops etc.

Ett annat, inte nödvändigtvis konkurrerande sätt att se på rörelsen, är att känna på den puls som slagit med återkommande slag exempelvis 1789, 1848, 1917, 1968 och nu i våra dagar, samt säkerligen på en hel del årtal till (Jokalla, 2004, s 6f).

I media benämns protesterna generellt som globaliseringsmotstånd och rörelsen som antiglobaliseringsrörelsen. Gustavsson (2004, s 236f) menar att det varken är fråga om en enhetlig rörelse eller ett motstånd mot globaliseringen. Aktivismen är snarare att betrakta som ett resultat av globaliseringen, en organisering tvärsöver nationsgränserna. Det är inte heller fråga om en unison rörelse utan den består av flera olika. Rörelsen eller dess krav kan inte heller förstås utan hänsyn tagen till den gamla motsättningen mellan kapital och arbete.

2.2 Material

Materialet som jag väljer för att kunna återge debatten angående partiers vara eller icke vara inom rörelsen är tre texter hämtade ur boken ”World social forum: Challenging empires”. Boken gavs ut strax innan World Social Forum 2004 som hölls i Mumbai och är en antologi med syfte att ge klarhet och förståelse för rörelsens teori och praktik där texterna valts ut för att ge en bild av olika ståndpunkter. Texterna jag har valt kan därmed ses som representativa för den debatt jag har i åtanke att behandla.

Självklart skulle man kunna invända emot att det finns mängder av rörelser och andra skribenter som har åsikter i denna för globaliseringsrörelsen viktiga fråga.

2.2.1 Argumentationsanalys

I största möjliga utsträckning kommer jag endast att beskriva debatten och försöka strukturera argumentationen såsom artikelförfattaren avsåg att den skulle uppfattas. Detta brukar benämnas som en avsändarorienterad tolkningsstrategi (Bergström & Boréus, 2000, s 27f). Quentin Skinner har identifierat tre problemområden som bör uppmärksammas vid en sådan strategi. Dessa är att uttolkaren bör ha en kännedom om vad författaren avsett med sin text, att innebörden i texten måste tolkas utifrån den aktuella författarens språkanvändning och argumentation och att uttolkaren skall ha en kontextkännedom i vilken skall placeras inom.

För mig innebär detta inte några oöverstigliga problem då jag har kännedom om kontexten och att det är tydligt uttalat från författarnas sida vad de vill åstadkomma med sina texter. Dessutom är texterna samtida och därför innebär det inga extra svårigheter i att försöka förstå den terminologi och det språk som används.

Det centrala i de utvalda texterna är att alla försöker övertyga människor om en handlingsriktning. Argumentationen i en text utgör dock, enligt Bergström & Boreus (2000, s 89), bara ett av flera olika inslag och denna måste därför letas fram.

Min uppgift blir att finna textens tes som textförfattaren argumenterar för. Tesen är ett påstående i en text som inte fungerar som argument för eller emot något annat påstående men som andra påståenden i texten fungerar som argument för eller emot (Bergström & Boréus, 2000, s 96).

För att kunna återge argumentationen såsom författaren avsåg kan det innebära att jag kommer att tvingas nysta fram dold argumentation. När jag gör tolkningar kommer jag uttryckligen förklara varför och hur det kan ha påverkat resultatet. Detta är en nödvändighet enligt Bergström & Boréus (2000, s 104) eftersom teser och argument ibland vilar på underförstådda, uttalade och ibland icke uttalade påståenden. Dessa påståenden utgör argumentationens premisser och

dessa kommer, som sagt, att behandlas och diskuteras i anslutning till argumentationen om detta är nödvändigt för att få ett helhetsgrepp.

Jag har detta förhållningssätt eftersom boken vänder sig direkt till sin berörda målgrupp och därmed gör jag ett antagande att texterna är skrivna för att argumentationen skall vara tydlig och lätt att ta till sig.

2.3 Teorival och avgränsning

Min teoretiska utgångspunkt i försöket att besvara uppsatsens frågeställning är att ett samhälles teknologi är avgörande för dess funktionssätt inom alla områden för mänsklig aktivitet, därmed är teknologin avgörande även för politisk organisering.

Castells (2000, s 18ff) sträcker sig så långt att han hävdar att teknologin är samhället och att den informationsteknologiska revolutionen har förändrat såväl ekonomi, samhälle som kultur. Castells menar inte att tekniken bestämmer samhället men inte heller är det samhället som bestämmer den tekniska förändringens gång utan de båda faktorerna påverkar varandra i ett växelspel. Inte desto mindre menar Castells att informationsteknologin satt sin prägel på samhället och vi har fått nya sätt att producera, kommunicera och leva på.

Informationaliseringen utav ekonomin har enligt Hardt & Negri (2004, s 141f) lett fram till en ny typ av arbete som de kallar ”immateriellt arbete”¹. Denna arbetsform är inte i kvantitativa termer dominerande men de menar att den påverkar andra arbetsformer och får dem att anta det immateriella arbetets karaktärstrik. Denna typ av metodologi där man utgår från en historisk tendens har de hämtat från Marx som när det industriella arbetet fortfarande endast utgjorde en liten fraktion av den totala produktionen menade att detta skulle agera som en motor för framtida förändringar.

Det vore, blygsamt uttryckt, överambitiöst att försöka ta ett helhetsgrepp på hur informationsteknologin förändrat samhället och därmed premisserna för effektiv politisk organisering inom ramen för en b-uppsats. Jag kommer därför att utgå från informationseringens roll i produktionen och de förändringar det medfört inom företagens organisering och ledarskap. Utifrån denna teoretiska diskussion och debattmaterialet vill jag besvara uppsatsens fråga. Anledningen till att jag utöver debattmaterialet väljer en mer teoretisk ansats till att besvara min fråga är att det kan finnas materiella betingelser som motsäger argument och det är därför viktigt att föra en mer principiell diskussion utifrån existerande samhällsteori.

¹ Med immateriellt arbete menar de arbete som skapar immateriella produkter, några exempel på detta är kunskap, information, kommunikation, relationer och känslomässiga stimuli (Hardt & Negri, 2004, s 108).

2.4 Frågeställning

Min huvudfråga som jag vill besvara är hur globaliseringsrörelsen bör organiseras för att kunna påverka och förändra rådande ordning. Är det via traditionella partier och parlamentariska kanaler eller går det lika bra, kanske till och med bättre, att stå utanför de institutioner man anklagar för att producera en orättvis världsordning. Hittills har den globala rättviserörelsen valt att stå utanför befintliga institutioner och pekat på deras fel och brister. Skulle det möjligen kunna vara så att samarbete med dessa institutioner, deliberation, är en möjlig väg att gå för att få sina krav hör sammade. Denna (bi)fråga anser jag bli nödvändig att försöka besvara om ett svar på den första frågan skall bli möjligt.

2.5 Syfte

Förutom självändamålet med att besvara min fråga ställd i stycke 2.4 kan diskussionen jag kommer att föra ge ledtrådar till en ökad förståelse för var och hos vilka makten huvudsakligen ligger och hur den fungerar idag. Förhoppningsvis kommer också min och läsarens förståelse öka beträffande hur politiskt förändringsarbete idag mest effektivt kan bedrivas. Det är kunskap som kan vara till nytta även utanför globaliseringsrörelsen.

3 Informationsalisingen

Under denna kapitelrubrik skall då informationsrevolutionens implikationer för produktionens organisering undersökas men först skall en kort definition av vad jag menar med begreppet presenteras.

3.1 Informationsrevolution?

Castells (2000, s 41ff) skriver att vi under de senaste decennierna, närmare bestämt från mitten på 70-talet har sett informationsteknologi² spridas över planeten i en hastighet som överträffar spridningshastigheten för andra tekniker såsom var fallet när exempelvis Europa industrialiserades. Det finns dock områden och betydande andelar av jordens befolkning som fortfarande inte är direkt berörda enligt Castells.

Hardt och Negri (2003, s 243) menar att alla, åtminstone indirekt, berörs utav informationsalisingen:

”Det faktum att informationsalisingen /.../ främst har skett i de dominerande kapitalistiska länderna och inte någon annanstans bör inte få oss att återgå till en förståelse av den samtida globala, ekonomiska situationen utifrån en linjär utvecklings- och stadieteori”

Informationsrevolutionen har implikationer för alla områden och omstrukturerar den globala hierarkin. Denna omstrukturering sker inte nödvändigtvis utefter gamla nationalstatsgränser utan vi kan ständigt finna den första världen i den tredje och den tredje i den första (Hardt & Negri, 2003, s 12f).

Ett utav de tyngst vägande argumenten som enligt Castells (2000, s 71f) gör att vi kan tala om att ett nytt teknologiskt paradigm har formerats är det faktum att informationsteknologin genomsyrar all mänsklig aktivitet. Detta eftersom information är av betydelse i allt mänskligt agerande och därför kommer alla processer att påverkas av informationsteknologin.

² Med informationsteknologi menar Castells, liksom många andra före honom, mikroelektronik, datorer (hård- och mjukvara), telekommunikationer/etermedier och optoelektronik. Till skillnad från många andra analytiker vill Castells även räkna genmanipulation som informationsteknologi.

3.2 Produktionen omorganiseras

Informationsrevolutionen har haft omfattande effekter på produktionens organisering. Enligt Robbins (1990, s 42):

"[Would] no contemporary discussion of organization theory be complete without consideration of technology and the need for managers to match structure and technology"

Traditionellt har man benämnt "klassisk" industriproduktion med det löpande bandet och tidsstudier för fordism, arbetet i bilfabriken stod som symbol för industrikapitalismen. Mot fordismen brukar man inom företagsekonomisk litteratur ställa toyotismen (Castells, 2000, s 166) som framgångsreceptet för att kunna ta till vara den nya teknologin. Toyotismen skall vara mer i linje med det framväxande, av information karakteriserade samhället, den globala ekonomin och kraven på flexibilitet.

3.3 Fordism

Den fordistiska produktionsorganisationen byggde på massproduktion till en behovsstyrd marknad som ofta kontrollerades av ett fåtal större aktörer. Det handlade om att vinna stordriftsfördelar i en löpandebandsbaserad produktion av en standardiserad produkt (Castells, 2000, s 164).

Henry Fords klassiska citat kan få stå som ett talande exempel för företagens flexibilitet under fordismen:

"Any customer can have a car painted any colour that he wants so long as it is black."³

Företag organiserade sig i enlighet med Webers byråkratiteori som idealtyp för att uppnå på förhand fastställda mål (Robbins, 1990, s 34ff). Det rörde sig om större företag som var strukturerade enligt ett vertikalt mönster med klara hierarkier. Social och teknisk arbetsdelning var institutionaliserad. På golvet applicerades Frederick Taylors "vetenskapliga styrning" och arbetare tidsstuderades och deras kunskaper skulle dras ur dem och omvandlas till formella regler för att på så vis hitta den bästa vägen att utföra varje arbetsmoment.

³ <http://www.modelt.org/tquotes.html>

3.4 Post-fordism?

Vi har nu kommit till den punkt då det blivit tid för att diskutera övergången från fordism till post-fordism och skissera hur den företagsorganisation ser ut idag som är bäst anpassad till det nya teknologiska paradigmet. Det finns ett flertal olika teorier om teknologins roll i denna övergång. Dessa teorier sträcker sig från de som ger teknologin en huvudroll till de som ger den en biroll samt de som hävdar att det inte alls har skett någon övergång från fordismens grundtänkande.

Castells menar att det finns flera olika bakomliggande orsaker till företagens organisatoriska förändringar men att dessa tenderar att konvergera och bilda ett organisationsmönster (2000, s 162ff).

Den viktigaste orsaken som identifierats i övergången från fordism (massproduktion) till postfordism (flexibel produktion), enligt Castells, har sin grund i att efterfrågan, med start i början på 70-talet började bli allt mer oförutsägbar:

”[M]arknaderna diversifierades i världsskala och därmed blev [de] svåra att styra och när den tekniska förändringstakten gjorde ensidig produktionsutrustning gammalmodig, blev massproduktionssystemet alltför stelt och kostsamt för den nya ekonomins karaktäristika” (Castells, 2000, s 164)

Hardt & Negri ger en annorlunda förklaring till de organisatoriska förändringarna. De ser protesterna, som ägde rum i slutet av 60- och början på 70-talet, mot kapitalismen i allmänhet och mot de tayloristiska, disciplinerande idéerna som rådde innanför fabriksväggarna i synnerhet, som den avgörande drivkraften.

”De ungdomar som vägrade fabriksamhällets bedövande upprepningar uppfann nya former av rörlighet och flexibilitet, nya livsstilar. De sociala rörelserna tvingade fram att kunskap och intellektuellt arbete skulle tillmätas ett högt socialt värde.” (Hardt & Negri, 2003, s 233)

Laclau & Mouffe (2001, s 80) pekar även de på marxistisk forskning som visar att kapitalets organisationsstruktur påverkas utav arbetarkamp och således inte följer någon förutbestämd logik.

De båda förklaringarna utesluter dock inte varandra. Det är eventuellt bara en fråga om val utav perspektiv. Där Castells utgår från företagen och ser hur deras marknader diversifieras försöker Hardt & Negri ge en förklaring till varför så skedde genom att utgå från upproren på 60- och 70-talet. Ingen utav dessa teorier sätter teknologin direkt i centrum för förändringen utan omstruktureringen inleds utav andra orsaker, först efter detta börjar organisationerna formas utav och dra nytta av informationsteknologin.

3.4.1 Toyotism

Inom företagsekonomisk litteratur brukar man lyfta fram att toyotismen är det system som har ersatt fordismens förlegade organisationsform och ledarskap. Toyotismen kännetecknas främst av att produktionen ställs om till ett just-in-time-system⁴. Toyotismens framgångar har i stort varit avhängiga utav framstegen inom området informationsteknologi eftersom systemet är beroende utav välutvecklade informationssystem (Grönroos, 2000, s 10f).

Ett annat koncept av betydelse för modellens genomförande är ”total kvalitetsstyrning” av produktionsprocessens produkter. Detta innebär en strävan efter att uppnå noll defekter på det som används i produktionen men även i det som produceras. Detta skall uppnås genom de anställdas engagemang i lagarbete, genom decentraliserade initiativ och en platt ledningshierarki (Castells, 2000, s 166ff). Kravet på noll defekter och att varje leverans kommer på utsatt tid har dessutom betydelse för relationerna mellan företag, dessa måste vara stabila och komplementära. Modellen innebär produktionens vertikala upplösning, från organisationer med avdelningar inom ett företag, till ett nät bestående utav ett huvudföretag och dess underleverantörer.

Det finns fortfarande en avgörande skillnad mellan toyotismen och fordismen att ta upp, kanske den mest avgörande. Den innefattar kommunikationen mellan företaget och marknaden. Via ett klassiskt Henry Ford-citat har det i uppsatsen redan belysts hur fordistiska företag agerade gentemot marknaden. I den toyotistiska modellen försöker man att kasta om strukturerna för kommunikation mellan produktion och konsumtion.

Planeringen av produktionen skall ske genom ständig och omedelbar kommunikation med marknaderna. I teorin innebär detta att produktionsbesluten kommer som en reaktion på marknadens beslut och i de mest extrema fallen produceras inte varan förrän konsumenten redan har valt och köpt den (Hardt & Negri, 2003, 245f).

3.4.2 Tjänstekonomi

Det finns mängder av statistik som visar mot att vi går mot en tjänstekonomi. Kanske lika mycket statistik, eller rättare sagt tolkningar utav statistik finns, som hävdar att vi inte gör det. Jag är inte intresserad utav att fastna i resonemang om statistik utan hänvisar till att jag i min metod angav att jag är intresserad utav hur det för tillfället dominerande paradigmet förändrar arbetets organisation. Under

⁴ Just-in-time innebär att verksamheten organiseras för att i största möjliga mån ligga i omedelbar kontakt med marknaden för att snabbt kunna anpassa produktionen till efterfrågan. Detta för att kunna minska lagerverksamheten. Även underleverantörer innefattas i Just-in-time-systemet. För att systemet skall fungera fordras att leveranserna är felfria och att de inte behöver inspekteras (www.ne.se).

denna rubrik presenterar jag därför ett resonemang som skall visa att vi har gått mot en tjänsteekonomi.

Ekonomins tjänstesektorer ger oss exempel på kommunikationens och informationsteknologins ökade betydelse för produktionen (Hardt & Negri, 2003 s 246ff). Detta eftersom tjänster inte resulterar i någon materiell produkt utan sker genom ett utbyte av information och kunskap. Teknologin och då kanske framförallt datorer har stegvis förändrat arbetets praktiker och förhållanden.

Det är inte enbart produktionsprocesser, vilket beskrevs i förra avsnittet, som har förändrats i takt med informationsteknologin utan även själva synen på produktionen. Idag (Grönroos, 2000, s 2ff) erbjuder alla varuproducenter ett antal tjänster till sina kunder. Dessa tjänster erbjuds såväl före och efter produktionen (exempelvis forskning och utveckling, design, kvalitetskontroll) som i försäljningsögonblicket (exempelvis logistik och distributionsnätverk) samt även efter försäljning (exempelvis service och underhåll, information, träning, uppgradering och klagomålshantering). Internet och IT har gjort det enklare att uppfinna fler tjänster och att skapa och bibehålla relationer med klienter, kanske speciellt via ”World wide web” (Grönroos, 2000, s 11).

Detta har lett till att:

”[M]anagement has to view the business from a service perspective. One has to realize that providing customers with a large variety of services in addition to the core product, whether that is physical goods or services, is a way of outperforming competitors with the same quality and price of core products” (Grönroos, s 4)

Robert Reich (1991, s 81ff) menar att själva distinktionen mellan varor och tjänster har blivit meningslös. Enligt honom handlar det för företag, som vill nå framgång att gå från hög volym till högt värde. Nyckeln till högt värde ligger i att erbjuda kunderna unika erbjudanden, skräddarsydda efter deras behov och identifierar tre förmågor som möjliggör detta:

- Problemlösande kunskaper för att kunna ge unika lösningar
- Problemidentifierande kunskaper för att kunna se vilka problem och möjligheter kunderna kan ha utav en viss produkt
- Ledare med förmågan att kunna sammankoppla rätt problemlösare med rätt problemidentifierare

Det Reich hävdar styrker påståendet som framlades tidigare att kunskap och intellektuellt arbete har erkänts ett högre värde. Tjänster skall erbjudas såväl före, under som efter produktion och dessa skall i allt högre utsträckning vara skräddarsydda efter kundens behov. Enligt Grönroos (2000, s 28ff) har vi gått från en tid då produkten var det viktigaste elementet i det totala erbjudandet till en kund till en tid då ledningen av humankapital, teknologi, kunskap och tid är avgörande för ett företag på marknaden. Företag hamnar allt oftare i situationer då de inte ensamma kan erbjuda det som är nödvändigt för kunderna utan blir tvingade att finna samarbetspartners vilka kan komplettera totalerbjudandet:

”Partnerships and networks of firms are formed horizontally and vertically in the distribution channel and in the supply chain” (Grönroos, 2000, s 30)

I takt med att ekonomin har utvecklats till att bli mer tjänsteinriktad och produktionen i allt snabbare takt måste reagera på marknadsinformation har information fått en allt mer central roll i ekonomin. Företagen måste anpassa sig och organisationerna som växer fram gör det med målet att kunna hantera information snabbt och effektivt.

3.4.3 Nätverksorganisation, ett makroperspektiv

Redan i avsnittet om toyotism har det antytts att företag börjat organiseras i nätverksliknande strukturer. Robbins (1990, s 345ff) som är en förespråkare för den fordistiska företagsorganisationen med dess kontroll och disciplin ser en fara i nätverksorganisationen. Han ser risker med osäkra leveranser och att kontrollen över produktionsprocessen går förlorad men medger trots detta att den är lämpad för företag som behöver en hög grad av flexibilitet för att kunna tillgodogöra sig ny teknologi, hantera svängningar i mode eller kunna svara upp emot lågkostnadskonkurrenter. Det kan vara värt att notera att hans teorier, som har några år i bagaget, når fram till att:

”[W]ith computers in one organization now interfacing and communicating with computers in other organizations the network structure is becoming an increasingly viable structure” (Robbins, 1990, s 347)

Castells (2000, s 165f) hävdar att de nätverksorganisationer som är vanligast att se är formerade kring ett större företag som knyter till sig små- och medelstora företag då dessa tycks vara väl anpassade till den informationella ekonomins flexibla produktionssystem. Castells menar att detta är ett tecken på att den informationella ekonomin inte innebär någon kris för storföretagen men väl en kris för den traditionella organisationsmodellen som byggde på vertikal integration och hierarkisk, funktionsstyrd företagsledning samt teknisk och social arbetsdelning inom företaget.

Storföretagen kontrollerar således de mindre företagen och detta sker genom leveransavtal och finansiell eller teknisk dominans. De mindre företagen är dock inte helt bundna utan upprättar även de nätverksrelationer med andra stora företag och/eller mindre företag i jakt på nya marknader och samarbetsprojekt (Castells, 2000, s 169f).

Mellan stora företag upprättas strategiska allianser som strävar efter att tillsammans genomföra projekt eller nå ut till nya marknader. Detta är inget nytt fenomen i sig själv utan vad som är nytt är att det blivit en central strategi för många firmor och att det i många fall är konkurrenter som tillfälligt upprättar samarbeten (Harrison, 1994, s 135f).

Företagen i nätverken är ömsesidigt beroende av varandra. Utifrån blir de betraktade som en organisatorisk enhet. Detta leder till att man inom nätverket måste

samarbeta och betrakta relationerna som något båda parter har något att vinna på (Grönroos, 2000, s 324f).

Informationsteknologi har varit av avgörande betydelse för att bilda och upprätthålla dessa nätverk:

”Komplexiteten i väven av strategiska allianser, underleverantörssystem och decentraliserat beslutsfattande i storföretag skulle helt enkelt ha varit omöjlig att hantera om det inte hade utvecklats datornät, och mer specifikt inte utan kraftfulla mikroprocessorer installerade i persondatorer, som via digitala växlar är sammanbundna till telekommunikativa nätverk.” (Castells, 2000, s 178)

När nätverksföretagens behov utav teknologi växt fram började de styra utvecklingen utav teknologin. Stordatorer blev omoderna och ersattes av persondatorer som kunde sammankopplas via datornät som därmed byggdes ut i större omfattning. Persondatorerna behövde dessutom göras mer användarvänliga och nya användningsområden tillkom ständigt vilket ledde till att utvecklingen av mjukvara sköt fart på allvar (Castells, 2000, s 178f).

Hardt och Negri (2003, s 250f) pekar på att framstegen inom telekommunikation och informationsteknologi har möjliggjort en utspridning av produktionen då kommunikation och kontroll effektivt kan utövas på distans. Produktionsresurser kan koordineras på ett sätt att fabriker kan spridas till vilt skilda platser. Avstånd har minskat i betydelse. De menar inte att denna process på något sätt är absolut, exempelvis lyfter de fram att lednings- och planeringsfunktioner centraliseras, men att i den grad den fortgår försätter arbetet i en försvagad position gentemot kapitalet. Kapitalet kan flytta sin produktion från en plats i nätverket till en annan eller endast använda hotet om flytt för att nå resultat.

Ulrich Beck (1998, s 15f) pekar även han på att nätverksorganiseringen har lett till en ny makt för företagen. De kan exportera arbetstillfällen genom att de informationstekniskt kan etablera närhet och grannskap i hela världen. Detta innebär samtidigt att de kan spela ut nationalstaterna mot varandra och driva igenom sina önskemål om exempelvis låga skatter och god infrastruktur.

Castells (1998a, s 363) skulle kunna sägas sammanfatta vad som påstås i de två föregående styckena. Han menar att det historiska samhällsfördraget mellan kapital, arbete och stat är brutet, främst på statens bekostnad som inte kunnat anpassa sig till företagens nätverksstruktur.

3.4.4 Nätverksorganisation, ett mikroperspektiv

De förändrade relationerna företag emellan och inriktningen på tjänster ställer också krav på hur ett företag organiseras internt. Reich (1991, s 87f) menar att detta innebär att ett företag inte kan vara organiserat enligt gammaldags fordistiska strukturer. Han menar att individer med de förmågor som identifierades tidigare, inte kan fungera i en hierarkisk, byråkratisk organisation då kommunikationen mellan dessa måste ske på en kontinuerlig basis under mer friktionsfria förhållanden.

För att en organisation skall kunna vara flexibel och anpassningsbar till omvärldens föränderliga krav menar Grönroos (2000, s 198) att varje beslut skall tas närmast möjligt vid gränssnittet mellan organisationen och kunden. I möjligaste mån skall endast strategiskt viktiga beslut fattas centralt på ledningsnivå.

Enligt Grönroos (2000, s 304f) är detta anledningen till att organisationerna blir plattare. Det är en direkt följd av att personal på lägre nivåer har fått ökad autonomi och auktoritet att fatta egna beslut. Behovet för mellanchefer har således minskat och vertikala organisationer har blivit mer sällsynta.

Grönroos resonemang ligger i linje med Castells (2000, s 174) som menar att snabb och tillförlitlig information från specifika platser och tidpunkter har blivit avgörande för företagets konkurrenskraft. Företagets nätverksstrategier har ökat systemets effektivitet men för det enskilda företaget återstår att också det omvandlas och bli ett nätverk för att kunna ta tillvara systemets fördelar.

Social interaktion är inte bara viktigt mellan organisationer utan även inom organisationer. Samarbete och interaktionsförmåga har blivit en viktig aspekt av allt arbete (Hardt & Negri, 2003, s 249).

3.4.5 Industrialisering utav tjänsterna?

Likt Hardt & Negri menar Nyberg (2001, s 205) att klasskampen var den kraft som drev fram företagets förändringar som inleddes i början på 70-talet. Han menar dock att dessa förändringar endast ägt rum på ideologisk nivå:

”Alla tycks veta att den moderna tekniken gjort den massproducerande industrin och dess sätt att leda och fördela arbetet förlegade. *Föreställningar* [min kursivering] om ett postindustriellt paradisi, ett kunskaps- och informations-samhälle kapslar in den kapitalistiska produktionen och dess motsättningar” (2001, s 206)

Vidare pekar Nyberg (2001, s 225ff) på att någon förändring i lönearbetet i riktning mot mer avancerade arbetsuppgifter inte står att finna i statistiken utan att det i stället blir mer rutinarbete. Nyberg (2001, s 259) menar att vi i stället ser en industrialisering av tjänsteproduktionen. Mjukvaruprogrammering som sjukvård, båda är exempel där arbetsdelning, med specialiserad, standardiserade arbetsuppgifter underordnas härskande byråkratier.

Det första som är värt att poängtera är att rutinarbete fortfarande existerar både trots och på grund av informationsrevolutionen. Rutinprogrammering till mjukvara är bara ett exempel. Det har skapats mängder av rådata som effektivast processas enligt fasta rutiner till följd av den teknologiska utvecklingen enligt Reich (1991, s 174f).

Dessa rutinuppgifter har dock förändrats i sin natur. Enligt Hardt & Negri (2003, s 247ff) har olika sorters rutinuppgifter homogeniserats i takt med den teknologiska utvecklingen. Datoriseringen av produktionen har närmast upplöst skillnaden mellan konkreta praktiker vad gäller exempelvis datoriserad sömnad

och datoriserad vävning. Båda uppgifterna karaktäriseras utav tolkning och bearbetning utav symboler och information.

Nybergs kritik bygger på att det fortfarande förekommer rutinarbete och han drar utifrån detta slutsatsen att det därmed inte har förekommit organisatoriska förändringar. Han menar istället att det tvärtom är fordristiska organisationstankar som har växt sig starkare. Nybergs kritik missar delvis målet då fokus enbart ligger på vad som sker på tillverkningsgolvet och även där har skett förändringar i takt med att produktionen automatiserats där bland annat samarbete och lagarbete fått en större roll. Han missar även de högst reella förändringar som har ägt rum både mellan och inom organisationer som helhet, dessutom befinner vi oss endast i början av ett paradigmskifte som har pågått i endast omkring 15-30 år.

3.4.6 Sammanfattning

I detta kapitel vill jag sammanfatta huvuddragen i vad som kommit fram i det teoretiska avsnittet. Detta är tänkt att leda fram till kriterier för hur en effektiv organisation bör vara organiserad. Dessa kan jag sedan använda i mitt analysavsnitt för att klargöra mina poänger.

Under 60-talets uppror ställdes krav på ökad rörlighet och flexibilitet, nya diversifierade livsstilar växte fram vilket ledde till förändringar på marknaderna för företag. Samtidigt krävdes också att socialt och intellektuellt arbete skulle värderas högre. Företagen svarade i sin tur på dessa krav genom att förändra såväl produktionsprocesser som organisationsscheman.

Tillverkningen börjar bli allt mer tjänsteinriktad och varuproducenter knyter allt fler tjänster till sina produkter samtidigt som tjänstesektorn växer. Tjänsterna har fått en avgörande roll för att hävda sig i konkurrensen. Informationsteknologi har spelat en avgörande roll i skeendet, dels för dess funktion i förändringen av produktionsprocessen och dels för att upprätthålla kommunikationen med konsumenterna i syfte att skapa nya tjänster.

I takt med att ekonomin har blivit allt mer tjänsteinriktad och i allt snabbare takt måste reagera på marknadsinformation har förmågan att hantera information snabbt och effektivt blivit av allt större vikt. Företagen har tvingats bli mer flexibla och organisationerna som har växt fram för att klara av detta är nätverksorganisationer. Ett utav dess kanske viktigaste kännetecken är att underlätta och skapa förhållanden för friktionsfri kommunikation och att beslut i största möjliga mån skall tas där frågan för beslutet uppkommer.

Framväxten av digital teknologi har varit nödvändig för att kunna upprätthålla de nätverksorganisationer som växt fram i detta nya paradigm. Samtidigt har företagsnätverkens behov utav teknologi styrt den efterföljande teknologiska utvecklingen till att tjäna dess behov.

Det är inte bara inom den enskilda organisationen som det har blivit intressant med ökad och förbättrad flexibilitet samt informationshantering. Både inom och mellan företag har samarbete blivit en allt mer förekommande praktik.

Informationsteknologin och nätverksorganisering har också stärkt företagets makt på bekostnad av såväl arbetare som nationalstater vilka i olika grad har

tvingats att anpassa sig till nya spelregler. Samhällskontraktet mellan stat, arbete och kapital har sagts upp.

Sammanfattningsvis kan följande kriterier vara användbara i analysen för hur en organisation bör vara utformad:

Det första kriteriet är att organisationen skall ha minimala hierarkier och beslut skall tas där frågan för beslutet uppkommer.

Det andra kriteriet är att de skall vara flexibla gentemot en föränderlig omvärld samt snabbt och effektivt kunna hantera information, gärna med digital informationsteknologi som redskap.

Det tredje kriteriet är att organisationer skall vara öppna för samarbete både inom den egna och mellan andra organisationer för att kunna genomföra större, annars svår genomförbara projekt.

4 Partier, nätverk och ny international

I detta kapitel skall texter från boken ”World social forum: Challenging empires” presenteras. Texterna argumenterar för olika lösningar på hur rörelsen bör organiseras och formeras i framtiden.

4.1 Mot en ny international

Första texten som jag tar upp är skriven av Michael Löwy som i sin presentation associerar sig med den trotskistiska fjärde internationalen. Texten är ganska tydligt strukturerad med en kortare historiebrevning av tidigare internationaler, följt av argument varför internationalistiskt motstånd är nödvändigt och slutligen mynnar texten ut i hans tes. Den tydliga strukturen underlättade arbetet med att bryta ut argumenten han använder för att styrka sin tes. Han driver tesen om att en international måste bildas utifrån de mest radikala positionerna i den globala motståndsrörelsen. Följande citat beskriver vad han menar:

”Ideally, it would include parties and fronts, but also Left magazines, research groups, organisations of social movements and intellectuals” (Löwy, 2004, s 23)

Eftersom partier idag inte är välkomna på globaliseringsrörelsens mest organiserade uttryck World social forum är det kanske det faktum att Löwy ser dem som en nödvändig part i motståndet det som sticker ut mest. Löwy (2004, s 23) vill se partier då han anser att rörelsen och mer specifikt dess mest organiserade uttryck WSF saknar ett nätverk av politiska organisationer – partier, fronter, rörelser - som kan föreslå ett alternativt projekt inom rörelsen som går bortom kapitalismen och ser ett nytt samhälle.

Ser man till Löwys argumentation blir det nödvändigt att ställa sig frågan om han menar att partier är en nödvändighet för att kanalisera motstånd och i sådana fall vilka implikationer detta har för hur han ser på rörelsens organisering. Tidigare i uppsatsen har perspektiv lyfts fram som visat att sociala rörelser genom att ställa krav och protestera eller vägra rådande ordning varit kapabla att driva fram förändringar. Dessutom har det tidigare i uppsatsen också framkommit att nationalstaternas makt har minskat till förmån för företag och detta måste tas med i beräkningarna.

Slutligen ger han några argument varför det internationalistiska motståndet har blivit nödvändigt, i Löwys ögon mer nödvändigt någonsin. Det första han lyfter fram är hur kapitalet aldrig tidigare kunnat påtvinga världens alla nationer sina regler, politiska linjer, dogmer och intressen. Vidare pekar han på det nätverk av

internationella organisationer, IMF, Världsbanken och WTO som kontrollerar, styr och administrerar dagens kapitalism. Slutligen pekar han på företagens och finansmarknadernas ökade makt att "utöva sin globala diktatur" (Löwy, 2004, s 21).

I detta avseende har Löwy en poäng med idén om internationellt samarbete. Företagens makt har ökat och de utnyttjar den på global skala.

4.2 Mot en ny anarkism

Andrej Grubic är först och främst historiker och har startat upp "Institute for the research of the global movement" på universitetet i Ljubljana. Han är aktivist och bland annat medlem i gruppen "Peoples global action". Hans text vållade problem då den behandlade många olika saker och inte hade den enkla struktur som Löwys text hade. Min presentation utav hans text kommer antagligen därför att vara delvis min egen vilket är resultatet utav mina försök att finna och bygga upp en struktur.

Grubic (2004, s 37f) tes är att den globala rörelsen utvecklas till att vila på anarkistiska ideal och är antistatlig, antikapitalistisk och som samtidigt organiserar sig i enlighet med visionen om hur ett framtida samhälle skall se ut. Rörelsen skall ha sin grund i upplysningens ideal och därmed vila på förnuft. I rörelsen är det nödvändigt att arbetarorganisationer, aktivister och forskare inkluderas.

Det som får Grubic (2004, s 35) att propagera för en rörelse som bygger på de anarkistiska idealen är att han menar att rörelsens praktik av idag har färgats och inspirerats av dessa ideal och att det därför är rätt väg att bygga vidare på detta.

För Grubic (2004, s 35) är anarkismen ett socialt fenomen som inte kan styras utan växer fram som ett svar på orättfärdiga sociala hierarkier. Den kan heller därför aldrig ha en kontinuerlig existens i form av att exempelvis vara en del utav en regering eller ett partisystem utan rörelsen måste få förändras över tiden.

Detta argument ges visst stöd utav min tidigare text. Både Nyberg samt Hardt & Negri har pekat på hur uppror har lett till social förändring. Vad Grubic vill ta vara på är människors spontana uppror mot vad de anser orättfärdigt och forma en rörelse utav detta uppror.

Angående att rörelsen skall vila på upplysningens vetenskapssyn motiverar Grubic (2004, s 38) detta med att objektiv kunskap är ett redskap att använda för individer till att ta egna välinformerade beslut. Med detta menar han inte att fastna i användandet i dikotomier utan vill i stället nå nya synteser för att öka rörelsens bredd.

Det kan vara på sin plats att kritisera Grubic för sin starka tro på den objektiva kunskapen. Främst inom feministisk teori men även inom etniska minoriteter har denna kunskapssyn kritiserats för att lyfta fram en vetenskap som gynnar redan dominerande grupper. De menar att individer sällan är varken kön- eller färglösa.

4.3 Nätverk av sociala rörelser

Arturo Escobars text var likt Löwys strukturerad på ett sätt att det utan några större ingrepp gick att bryta ut hans argument utan att behöva våldföra sig på texten. Han vill med sin text uppmärksamma sambandet mellan de teorier vi låter forma vårt sätt att se på världen och politisk praxis. Den tes han driver innebär att den globala rörelsen borde:

”[t]aking advantage of the virtual and real spaces created by the WSF /.../ [aiming] at creating a minimal basis for a world network of social movements.” (Escobar, 2004, s 354)

Nätverken skall enligt Escobar (2004, s 350) vara självorganiserade, flexibla och ickehierarkiska. Detta undviker det som tidigare progressiva rörelser gjort enligt Escobar, nämligen att organisera sig med samma hierarkiska organisationslogik som företag och stater.

Hardt & Negri (2004, s 249f) ger support för denna argumentation då de lyfter fram att såväl socialdemokrater som bolsjeviker hade idéer om ett parti vars syfte var att agera förtrupp åt de som saknade representation. Partiet (2004, s 354) i sin förtrupsform var organiserat medelst liknande hierarkier som de institutioner som skulle förändras. Dessutom (2004, s 270ff) finns det utbredd missnöje med huruvida partier verkligen representerar marginaliserade grupper som kvinnor, fattiga och etniska minoriteter.

Det som Escobar (2004, s 350) menar gör denna organisationsform till ett möjligt alternativ är framväxten utav digitala kommunikationsteknologier och kanske då framförallt Internet. Dessa fenomen har skänkt möjligheten, åtminstone teoretiskt, till en decentraliserad och interaktiv kommunikation. Utifrån dessa förutsättningar kan människor från hela världen skapa delade visioner och det är utifrån denna dynamik Escobar vill förstå World social forum.

Vidare menar Escobar (2004, s 351ff) att forskning om nätverk visat att somliga processer som startar på lägre nivåer kan leda till komplexa, fungerande entiteter på högre nivåer som fungerar utan någon övergripande plan eller central-hjärna. Denna logik kan enligt Escobar leda till att lokalt motstånd sprider sig på en global skala och att varje del av rörelsen kan skapa beteenden och effekter som blir större än vad varje del skulle kunna åstadkomma på egen hand.

Escobar (2004, s 355) framhåller också nätverksorganisationers förmåga att lära sig över tiden och därmed kunna anpassa sig både snabbare och mer effektivt till den omgivande miljön.

Escobar ser även problem med nätverksformen dels därför att den är beroende av informationsteknologi, dels förekomsten av hierarkiska nätverk. Informationsteknologi (2004, s 354f) riskerar att skapa ojämlikhet i det att den fostrar ett beteende som inte tar hänsyn till exempelvis kropp och rum vilket riskerar att drabba de som är mest utsatta idag, exempelvis kvinnor, etniska minoriteter och fattiga. Hierarkiska nätverk (2004, s 352) av den typ vi ser inom exempelvis företag har mer och mer koloniserat exempelvis Internet och därmed skapat en hybrid av ett

hierarkiskt och ickehierarkiskt nätverk. Om denna tendens är allmän riskerar ickehierarkiska nätverk att bli mer hierarkiska.

Hardt och Negri (2003, s 254) instämmer i denna kritik och konstaterar att:

”De nya kommunikationsteknologierna, som sprider löften om en ny demokrati och en ny social jämlikhet omkring sig, har i själva verket skapat nya former av ojämlikhet och utestängning, både inom de dominerande länderna och i synnerhet utanför dem.”

5 Analys

Innan jag påbörjar min analys vill jag först påpeka att analysen är beroende av min teoretiska diskussion samt den argumentation som jag har lyft fram. De överväganden som jag lägger fram är därmed centrala endast i förståelse till vad som framkommit tidigare under uppsatsen och inte som en fullständigt uttömmande diskussion utav ämnet.

5.1 Partier

Löwy argumenterar i sin text för att partier skall få en mer central roll i globaliseringsrörelsen då han menar att det är främst partier som är kapabla att komma upp med ett politiskt projekt som kan hota dagens kapitalism.

Det som talar för Löwys resonemang är dels hans ståndpunkt att motståndet måste vara internationellt, dels att samarbete mellan olika typer av grupperingar ses som nödvändigt eftersom detta var ett utav de organisationskriterier som nämndes i stycke 3.4.6. Det har betonats i uppsatsen hur avstånd och nationsgränser har minskat i betydelse i takt med utvecklingen av informationsteknologi samt att samarbete mellan organisationer har blivit något som konstituerar de flesta former av arbete.

Det finns dock flera problematiska aspekter med Löwys resonemang. Det har framkommit i uppsatsen att företag med hjälp av bland annat nätverksorganisationer och informationsteknologi tillskansat sig nya metoder för att få sin politiska vilja igenom i enskilda nationalstater. Staters suveränitet har urholkats. Visserligen har stater via övernationella organisationer kunnat skapa viss makt och olika nationalstaters relativa suveränitet skiftar betydligt på global skala. Staters suveränitet ser i vart fall troligen inte längre ut på det sätt som den gjorde för kanske 50 år sedan. Detta är ett område som dock faller utanför ramen för min uppsats men som skulle vara intressant att göra uppföljning på.

En annan problematisk aspekt värd att lyfta fram är det faktum att partier, åtminstone i traditionell bemärkelse, har organiserat sig hierarkiskt i den betydelse som angavs i samband med att Escobars text presenterades. Detta skulle i sådana fall bryta mot det första utav de uppställda kriterierna. Här gäller det dock att vara försiktig och inte upprätthålla en onödigt dikotomi i stil med att alla sociala rörelser är ickehierarkiska och demokratiska medan partier då skulle vara hierarkiska och odemokratiska. Det har dock tagits upp att det finns sociala rörelser som valt att organisera sig utomparlamentariskt, exempelvis kvinnorörelser och etniska minoritetsrörelser, just på grund av det faktum att deras röster försvinner i partiets representation. Bara för den sakens skull är det inte på

något sätt otänkbart att föreställa sig partiformer där sociala rörelser kan få mer utrymme och spelrum. Frågan är bara vilken grad av hierarki som kan tillåtas för att inte vissa röster helt skall marginaliseras. Andra frågor som dyker upp är hur pass flexibelt ett parti kan förhålla sig gentemot sin omvärld.

5.2 Organisering efter anarkistiska principer

I Grubacics text är det centrala som framkommer att motståndet bör organisera sig efter anarkistiska principer och vara antistatligt och antikapitalistiskt. Samtidigt skall motståndet vara formerat på ett sätt som ger riktlinjer till hur ett framtida samhälle skulle kunna vara organiserat.

Dessa förhållandevis vaga formuleringar skulle kunna sägas överensstämja med åtminstone det första kriteriet att organisera sig med minimala hierarkier och att beslut skall tas där behovet för besluten uppkommer. Det tycks ligga i linje med vad Grubacic kallar anarkistiska principer. I uppsatsen har det visats hur företag i allt större utsträckning organiserat sig i nätverksform och att beslut i högre utsträckning tas där beslutstillfället uppkommer. Detta har skett för att företag har tvingats att anpassa sig till en omvärld som ställer krav på flexibilitet och snabb informationshantering, samtidigt har detta givit enskilda arbetare större autonomi från företagsledning. Företagen har blivit mer ”demokratiska” även om kontroll fortfarande upprätthålls vad gäller exempelvis strategiska beslut.

Om Grubacic haft i åtanke att anarkistiska principer också leder till flexibla organisationer går inte klart att uttolka från hans text men det tycks ändå vara så att även det andra kriteriet är uppfyllt.

I Escobars text visar han hur nätverksorganisationen har spridits inte bara bland företag utan att den i hela samhället blivit en möjlig organisationslösning för alla former av grupper. Eftersom globaliseringsrörelsens motstånd för Grubacic är ett spontant uppror mot orättfärdiga hierarkier och nätverksorganisationen börjar bli en allt mer dominerande organisationsform blir det intressant att analysera förutsättningarna för uppkomsten av demokratiska nätverk. Grubacic efterlyser en organisationsform som baseras på anarkistiska principer, dessa principer pekar i stort mot samma riktning som de organisationsförändringar som kunnat skönjas i näringslivet de sista årtiondena. Kan då nätverksorganisationen utgöra ett effektivt sätt att bedriva motståndet mot den rådande ordningen?

5.3 Nätverk

Escobar argumenterar utifrån rådande forskning inom såväl naturvetenskaper och samhällsvetenskaper att förekomsten av nätverk sprider ut sig och blir allt mer synliga för att inte säga dominerande inom allt fler områden inom samhällslivet.

Utifrån detta argumenterar han för skapandet av en grund som kan utgöra ett världsomspännande, självorganiserat, flexibelt och ickehierarkiskt nätverk för sociala rörelser. Ett nätverk med decentraliserad och interaktiv kommunikation skulle kunna ge utrymme för alla tänkbara marginaliserade röster att komma till tals.

Redan i sin tes uppfyller Escobars förslag på organisationsform i mångt och mycket de flesta kriterierna som ställdes upp i teoristycket. Detta kanske inte bör förvåna då företagen i allt större utsträckning försöker organisera sig i nätverksorganisationer och Escobar bygger sin tes på nätverksteori. Det finns dock skillnader mellan den sortens nätverk som Escobar föreslår och den typ av nätverk som företag organiserar sig i eftersom företag är beroende av att kontrollera och övervaka arbetet.

Escobar menar att digitala kommunikationsteknologier har skänkt denna möjlighet. Här finns det dock utrymme för kritik. Informationsteknologier har samtidigt som de ger möjlighet till nya former av kommunikation också utestängt människor inom rika men kanske framförallt inom fattiga länder. Dessutom börjar de områden på Internet som tidigare var decentraliserade och byggde på interaktiv kommunikation i allt högre utsträckning att hägnas in utav hierarkiska företagsnätverk. Det finns dock fortfarande fickor kvar för en demokratisk kommunikation och Escobar förstår WSF som skapat ur denna form av kommunikation. Vidare menar han att det i denna kommunikation kan skapas delade visioner som skulle kunna utgöra en motmakt mot rådande världsbild. Här kommer hans argumentation på kollisionkurs med Grubacics som har en helt annan syn på vetande. Medan Grubacic har en kunskapsyn där förnuftet styr och en objektiv sanning står att finna tycks Escobar mena att det finns flera olika berättelser beroende på var i nätverket man befinner sig och att dessa på något sätt måste kommuniceras till en gemensam vision. Escobars uppfattning är, förutom att vara den som bäst uppfyller de uppställda kriterierna i min uppsats, också den som tycks få mest stöd sett till dagens praktik bland sociala rörelser.

Escobars diskussion om nätverk med en logik som innebär att lokal praktik kan få genomslag och leda till en praktik på global skala kan också den sägas få visst gehör. Det har i uppsatsen diskuterats hur informationsteknologi har gett företag möjligheten att etablera grannskap och närhet i hela världen vilket resulterat i att kapitalet kunnat påföra nationalstater dess krav om exempelvis låga skatter och tvingat arbetare att hålla igen på sina krav. Kanske då, att också sociala rörelser skulle kunna utnyttja detta fenomen för att kunna kommunicera och driva igenom sina visioner.

5.4 Slutsatser

Min huvudsakliga frågeställning var huruvida det var mest effektivt att försöka påverka dagens politiska system via traditionella partier och parlamentariska kanaler kontra sociala rörelser och utomparlamentariska metoder.

Den slutsats som nåts är att det i dagsläget tycks vara mer effektivt att organisera sig utomparlamentariskt. Detta främst beroende på att nationalstaters suveränitet har kringskurits av allt mäktigare nätverksföretag. En annan anledning är att traditionella partiorganisationer inte ligger i linje med vad som krävs utav en organisation för att vara effektiv i ett informationssamhälle. Dessutom kan risken förekomma att marginaliserade röster inte får någon representation i partiet. Med detta sagt vill jag dock inte påstå att partier behöver vara helt värdelösa sett ur förmåga att påverka.

Samhället karaktäriseras allt mer av information och ställer krav på flexibilitet. Detta har lett till att nätverksorganisationen blivit allt mer dominerande då dess förmåga att hantera information tycks överlägsen mer byråkratiska organisationer. Sociala rörelser organiserade i nätverk skapade av digital informationsteknologi framstår därför som den organisationsform som bäst kan göra motstånd och förändra dagens politiska system.

Det är dock viktigt att hela tiden ha i åtanke de negativa effekter som informationsteknologi kan ha på redan utsatta grupper.

En andra fråga, en bifråga, som ställdes inledningsvis var om samarbete med de institutioner som globaliseringsrörelsen vill förändra skulle vara ett tänkbart alternativ. Frågan har inte diskuterats i ett eget avsnitt i uppsatsen men ledrådar för att besvara frågan har framkommit i andra avsnitt.

Slutsatsen här är att samarbete med hierarkiska och byråkratiska institutioner kan tänkas skada den egna organisationen ”renhet” och leda till att den egna organisationen i slutändan blir allt mer lik den som skall förändras. Dessutom har det nämnts att det ”samhällskontrakt” som tidigare förelåg mellan arbete, kapital och stat inte längre åtföljs då kapitalet tillskansat sig mer makt. Detta resultat är dock inte entydigt, framförallt är det inte särskilt väl utforskat i denna uppsats. Det har i analysen tagits upp att om exempelvis ett parti organiseras på ett sätt som gör det tänkbart för fler röster att göra sig hörda skulle detta kunna vara ett tänkbart alternativ för påverkan. Det kan också vara tänkbart för sociala rörelser att skapa tillfälliga allianser med hierarkiska institutioner för att nå tillfälliga kompromisser som gynnar dem och deras sak. Det bör inte förekomma dogmatism i denna, eller någon annan fråga, då flexibilitet var ett utav kännetecknen för en i dagsläget effektiv organisation. Det är dock viktigt att ha i åtanke att nära samarbete med hierarkiska institutioner kan leda till att en horisontellt demokratisk organisation blir mer hierarkisk.

6 Referenser

Tryckta källor:

Beck, Ulrich, 1996. *Att uppfinna det politiska – Bidrag till en teori om reflexive modernisering*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB

Beck, Ulrich, 1998. *Vad innebär globaliseringen? Missuppfattningar och möjliga politiska svar*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB

Bergström, Göran & Boréus Kristina, 2000. *Textens mening och makt*. Lund: Studentlitteratur

Castells, Manuel, 1998. *Informationsåldern: Ekonomi, samhälle och kultur. Band 1: Nätverkssamhällets framväxt*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB

Castells, Manuel, 1998a. *Informationsåldern: Ekonomi, samhälle och kultur. Band 2: Identitetens makt*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB

Gustavsson, Klas, 2004. *Socialismens liv efter döden*. Smedjebacken: Atlas

Grönroos, Christian, 2000, *Service Management and marketing: A customer relationship management approach*. Chichester: John Wiley & Sons, Ltd.

Hardt, Michael & Negri, Antonio, 2004. *Multitude: War and democracy in the age of empire*. London: Penguin books

Hardt, Michael & Negri, Antonio, 2003. *Imperiet*. Munkedal: Glänta produktion och Vertigo Förlag

Harrison, Bennet, 1994. *Lean and mean: The changing landscape of corporate power in the age of flexibility*. New York: HarperCollins publishers, inc.

Jokkala, Toivo. Lundberg, Camilla, A. Wennerhag, Magnus, 2004. *Global demokrati i rörelse*. Fronesis Nr16-17.

Laclau, Ernesto & Mouffe, Chantal, 2001. *Hegemony and socialist strategy: towards a radical democratic politics*. London: Verso

Nyberg, Mikael, 2001, *Kapitalet.se: myten om det postindustriella paradiset*. Stockholm: Ordfront

Reich, Robert B., 1991, *The work of nations: Preparing ourselves for 21st-century capitalism*. London: Simon & Schuster Ltd

Robbins, Stephen P., 1990, *Organization theory: Structure, design and applications*. New Jersey: Prentice-Hall inc.

Internetkällor:

Escobar, Arturo, 2004, *Other worlds are (already) possible: Self-organisation, complexity and post-capitalist structures*.

http://www.choike.org/documentos/wsf_s506_escobar.pdf

Grubicic, Andrej, 2004, *Towards another anarchism*.

http://www.choike.org/documentos/wsf_s107_grubicic.pdf

Löwy, Michael, 2004, *Towards a new international?*

http://www.choike.org/documentos/wsf_s105_lowy.pdf

<http://www.ne.se>, just-in-time